

VNG Kennisagenda 2023 – 2028

Een sterke lokale bestuurslaag

Nederland staat voor grote veranderingen. Alleen al op het gebied van energie, wonen, klimaat, bestaanszekerheid en kansengelijkheid zijn er grote uitdagingen, die bovendien onderling sterk samenhangen. Een verandering in het ene domein heeft onmiddellijk gevolgen voor de situatie in het andere – een goede oplossing hier kan een nieuw probleem daar zijn. Het is dan ook nodig om de opgaven niet alleen in samenhang te bezien, maar ook als collectief aan te pakken. Gemeenten, provincies en rijk staan samen, als één overheid, voor de uitdaging de benodigde transities in goede banen te leiden. Daarvoor moet er wel het nodige gebeuren (Verenigingsstrategie 2030).

Ook op het lokale en regionale niveau, waar veel van de hierboven genoemde veranderingen samen komen. In de VNG Verenigingsstrategie 2030 worden voorstellen ontwikkeld om de kracht van het collectief van gemeenten te versterken en zo goed mogelijk te benutten. Een sterke kennispositie, van gemeenten én de VNG, kan veel bijdragen aan die kracht. Ook daarvoor moet nog het nodige gebeuren. Kennis is nu vaak verkokerd, terwijl gemeenten behoefte hebben aan een integrale blik. Veel kennisinstellingen ontwikkelen daarnaast kennis en data die alleen bruikbaar zijn op rijksniveau, waardoor regionale differentiatie uit het zicht verdwijnt. En er is een grote overdaad aan kennis, informatie en data, waardoor het vaak ingewikkeld is om door de bomen het bos nog te zien.

Een van de voorstellen in de Verenigingsstrategie richt dan ook zich op méér en effectievere kennisontwikkeling en -deling, het leren van en met elkaar en het ontwikkelen van een stevige kennis- en expertisefunctie. De verwachting is dat hierdoor zowel de gemeentelijke beleidsvorming als de uitvoering beter onderbouwd en uitgevoerd kunnen worden met de meest recente en relevante inzichten, praktijkvoorbeelden en bewezen effectieve interventies. Niet elke gemeente hoeft opnieuw 'het' wiel uit te vinden – al zal geen enkele gemeente ontkomen aan de noodzaak om 'zijn eigen' wiel te moeten ontwerpen.

Door méér (lokale) kennis te ontwikkelen, en meer (beproefde) kennis te delen, kunnen er belangrijke stappen gezet worden op weg naar een krachtige lokale bestuurslaag. De VNG Kennishub helpt bij het realiseren van die ambitie.

Dat doen we op verschillende manieren. We noemen er hier drie.

1. De VNG Kennishub ziet voor zichzelf een rol weggelegd in het stimuleren van kennis- en datagedreven werken¹ binnen de VNG en bij gemeenten.

We constateren dat er weliswaar veel onderzoek gedaan wordt, en dat er veel goede en gevalideerde kennis en data geproduceerd wordt, maar dat er tegelijkertijd weinig of eenzijdig gebruik wordt gemaakt van deze kennis en data in de beleidsvoorbereiding en -uitvoering, zowel binnen de VNG als bij gemeenten. Deze situatie stond in het recente verleden ook wel bekend als de 'kennis- of innovatieparadox': Nederland zou internationaal koploper zijn in het produceren van nieuwe kennis of innovaties, maar hekkensluiter in de valorisatie of maatschappelijke/innovatieve benutting ervan. Het doorbreken van die paradox

¹ We maken in deze kennisagenda geen scherp onderscheid tussen informatie, kennis en data; alleen in samenhang krijgen ze betekenis en zijn ze waardevol. Daarom werkt de kennishub nauw samen met de collega's van de (interbestuurlijke) datastrategie en die van de VNG Academie.

werd de inzet van allerlei vormen van nationaal aangedreven kennis- en innovatiebeleid, dat mede vanwege zijn top-down aanpak maar zeer ten dele het beoogde effect sorteerde.

Inmiddels is duidelijk dat het eenzijdig stimuleren van méér, of beter onderzoek, niet tot de beoogde doorbraak leidt, maar dat effectieve kennisbenutting (of 'doorwerking van kennis') vraagt om een andere, cocreatieve manier van kennisontwikkeling en -deling. Wil onderzoek de beoogde impact kunnen hebben, dan is het nodig dat de 'eindgebruikers' (de beleidsmedewerkers of uitvoeringsprofessionals) gedurende het hele onderzoekproces intensief betrokken zijn: vanaf het articuleren van de vraag, het genereren van de benodigde data en informatie, tot aan de duiding en verwerking van de onderzoeksresultaten (in bijvoorbeeld een beleidsvoorstel). Om tot een effectieve, goed onderbouwde aanpak van maatschappelijke opgaven te komen, is dus intensieve samenwerking nodig. Geen enkele organisatie of dienst heeft nog alle benodigde kennis en kunde in huis.

Het spreekt vanzelf dat dit ook het nodige vraagt van deze 'gebruikers': zij zullen waar nodig aanvullende competenties moeten (door)ontwikkelen. Een lerende cultuur ontstaat evenmin vanzelf. De kennishub werkt daarom intensief samen met de VNG Academie. Ook op het niveau van de VNG-organisatie zullen de nodige randvoorwaarden moeten worden vervuld (denk aan tijd, capaciteit, erkenning en waardering).

De kennishub spant zich in om een cultuur van kennis- en datagedreven werken te bevorderen, onder andere door VNG-collega's en gemeentelijke professionals uit te nodigen om te participeren in deze cocreatieve vormen van kennisontwikkeling en -deling.

2. De VNG Kennishub bemiddelt bij het agenderen en programmeren van onderzoeksvragen en -behoeften

Tegelijkertijd onderhoudt (en bouwt) de kennishub (aan) intensief contact met de verschillende kennisinstellingen (hogescholen, rijkskennisinstellingen, adviesraden, planbureaus) en met de verschillende financiers van onderzoek (regieorgaan SIA, de NWA, de NRO, ZonMW, NWO). Zo blijven we niet alleen op de hoogte van lopende en voorgenomen onderzoekthema's en -vragen, maar zijn we ook in staat om via reguliere (bestuurlijke) overleggen de kennisvragen die bij onze VNG-collega's en bij onze leden op allerlei maatschappelijke dossiers actueel zijn, door te spelen en (proberen) te agenderen. Zo dragen we er aan bij dat de kennispartners onderzoek doen dat aansluit bij actuele – en toekomstige – lokale en regionale opgaven.

3. De VNG Kennishub maakt en onderhoudt een VNG Kennisagenda.

Het opstellen en delen van een VNG Kennisagenda ten slotte, is een heel specifieke manier om ervoor te zorgen dat op **een beperkt aantal thema's** in de gemeentelijke kennisbehoefte(n) wordt voorzien. Hieronder gaan we hier verder op in.

Wat is de VNG Kennisagenda?

Het opstellen van een VNG Kennisagenda is één van de middelen waarmee de VNG Kennishub (in samenwerking met de VNG Academie) inhoud en vorm geeft aan de ontwikkeling en deling van (nieuwe) kennis en data voor beleid en uitvoering op complexe maatschappelijke opgaven. Deze kennisagenda doet in feite twee dingen:

1. **Op inhoud:** de kennisagenda benoemt de inhoudelijke thema's waarop de VNG zich inspant voor méér en effectievere kennisontwikkeling en -deling. Over deze thema's organiseert de VNG Kennishub, samen met de verantwoordelijke beleidscollega's, het gesprek om vast te stellen aan welke (vormen van) kennis gemeenten en regio's behoefte hebben bij het adresseren van hun maatschappelijke opgaven. We werken dus bottom-up: we stellen met de teamleiders vast waar de meest urgente behoeften liggen, en met wie we hierover het beste in gesprek kunnen gaan. Vervolgens gaat de kennishub in gesprek met de relevante kennisinstellingen en -financiers, om deze opgavegerichte kennisvragen

te agenderen en programmeren. De ambitie is dat de VNG, gemeenten en regio's zo minder reactief, en meer proactief kunnen opereren, en dus vooraan de (beleids)golf komen ("de stap naar voren kunnen zetten").

2. **Op vorm:** de kennisagenda omschrijft hoe de samenwerking tussen gemeenten, VNG en kennisinstellingen vorm krijgt. Kennisontwikkeling en -deling die wil bijdragen aan een oplossing van complexe maatschappelijke opgaven vraagt per definitie om een co-creatief proces. Er is immers niet één partij die alle kennis en expertise in huis heeft om doeltreffende oplossingen te leveren; elke oplossing vraagt om een integrale blik op de opgave en om de inbreng van verschillende vormen van deskundigheid en expertise. Samenwerking is dus cruciaal: tussen ervaringsdeskundigen, mensen met kennis van de (uitvoerings)praktijk en experts met verschillende disciplinaire achtergronden. De specifieke vorm van die samenwerking, alsmede de samenstelling van de deelnemende partijen, kan per opgave verschillen. Waar die samenwerking al vorm krijgt (bijvoorbeeld in het Platform Sociaal Domein, of de kennisschakelpunten van PleK), richten we ons op consolidering, uitbouw, opschaling of borging. We willen niet per se méér, maar meer gerichte en bruikbare kennisontwikkeling en -deling.

Hoe is deze kennisagenda tot stand gekomen?

De kennisagenda is tot stand gekomen in interactie met de betrokken VNG- beleidscollega's, die zich ook mede-eigenaar voelen van het betreffende thema op de agenda. Hierdoor is deze agenda dus geen losstaand initiatief, maar ingebed in een lopend proces van strategische kennis- en beleidsontwikkeling.

Aangezien de maatschappelijke en politieke dynamiek nooit stilstaat, is deze kennisagenda eveneens nooit af. Het is dan ook nodig om de thema's steeds opnieuw tegen het licht te houden en te actualiseren.

De inzet voor 2023 is heel praktisch:

- **Thema's verkennen en benoemen** die nu spelen, en waarop kennispartners zich willen inspannen voor en met gemeenten. Deze thema's sluiten aan bij de strategische agenda van de VNG en de omkeringsthema's uit de Verenigingsstrategie;
- **Leren van co-creatief werken:** uitzoeken of we de juiste partners te pakken hebben – naast praktijk, beleid, onderwijs en onderzoek;
- **Periodiek herijken:** omdat we samen met de kennispartners en collega's werken aan de lange termijn.

Voor de lange termijn (2028) zetten we in op de volgende situaties:

- Gemeenten en regio's zijn vaste partners in kennisecosystemen op verschillende maatschappelijke thema's. Daarin vindt, ook met de VNG, een doorlopend gesprek plaats over behoeften, ervaringen en lessen. Bijtijds komen we er samen achter welke kennisvragen er zijn, wat er knel loopt, en wat nodig is;
- VNG-ers sluiten zo de beleidscyclus, zetten de uitvoering voorop en signaleren mogelijke beleids- en uitvoeringsproblemen;
- De VNG, gemeenten en regio's zitten meer vooraan de (beleids)golf ("zetten de stap naar voren").

VNG Kennisagenda

2023 – 2028

Verschillende vormen

Op dit moment experimenteert de VNG Kennishub met verschillende vormen van cocreatieve kennisontwikkeling op een aantal gemeentelijke opgaven. Deze zijn organisch of bottom-up tot stand gekomen vanuit bestaande connecties met kennisinstellingen of vanuit bestaande programma's of samenwerkingsinitiatieven en netwerken. Het is nadrukkelijk de bedoeling om aan te sluiten bij bestaande samenwerkingsvormen waar dat kan – en alleen in het geval van evidente en gevoelde hiaten in de kennisontwikkeling en -deling over te gaan tot het creëren van nieuwe vormen.

We onderscheiden nu vier verschillende trajecten, waarin gemeentelijke professionals, inhoudelijke experts van kennisinstellingen en VNG-collega's het gesprek voeren over de gedeelde kennisbehoeften op een aantal actuele thema's/complexen opgaven.

1. **Pilots met regieorgaan SIA, lectorenplatforms en hogescholen.**

In deze pilots werken we toe naar stabiele kennisnetwerken, waarin lectorenplatforms en gemeentelijke professionals strategisch, structureel en intentioneel samenwerken op complexe opgaven. De doelstelling is tweeledig.

- Inhoudelijk: lectoren van het lectorenplatform en gemeentelijke professionals delen hun kennis en verkennen waar gedeelde kennisbehoeften liggen.
- Procesmatig: ze inventariseren randvoorwaarden voor deze vorm van samenwerking tussen gemeenten en hogescholen en agenderen deze op bestuurlijk niveau.

Op dit moment ontwikkelen we vijf thematische pilots: één is in november 2022 gestart, één is in januari 2023 gestart, drie zijn in voorbereiding.

2. **Kennischakelpunten in PLeK (voorheen Veluweberaad) met onder andere het RIVM, Platform 31, Deltares, het KNMI, Rijkswaterstaat, GGD-GHOR, ODNL, Stowa, IPO en ministeries (I&W, BZK, SZW, LNV)**

PLeK (platform Professionaliseren, Leren en Kennis in de fysieke leefomgeving) bouwt aan een kennis-ecosysteem, dat naar verwachting uiteindelijk zal bestaan uit 15 tot 25 "Regionale kennis-SchakelPunten" (RSP's). Dat zijn flexibele, maar structurele, regionale netwerken van kenniswerkers, ondersteund door goed gevulde data- en kennisbanken, helpdesks en websites. Zij onderhouden een goede verbinding met zowel de gebieden als de nationale kennisinstellingen en zijn dragers van de continuïteit van het kennisecosysteem over programma's en opgaven heen. Zo'n RSP wordt in stappen opgebouwd vanuit bestaande werk- en organisatievormen, waardoor RSP's per regio verschillend van vorm kunnen zijn; het gaat om de functie, niet om de vorm. Uiteindelijk wordt een landelijke dekking nagestreefd.

De VNG Kennishub heeft een vaste plaats in de governance van PLeK en participeert op dit moment, samen met de inhoudelijk betrokken VNG-collega's, in drie verschillende 'schakelpunten'.

3. **Thematafels met het RIVM**

Het RIVM heeft, in reactie op het toenemend aantal onderzoeksvragen van gemeenten, een beweging ingezet naar meer regionaal werken. Om te verkennen of meer structurele vormen

van samenwerking tussen VNG-collega's en experts van het RIVM gewenst is, en zo ja, hoe deze samenwerking vorm kan krijgen, organiseerden we in juni 2022 een 'speeddate-sessie' voor VNG-collega's en experts van het RIVM op vier thematafels.

We zijn van plan om aan deze thematafel-gesprekken opvolging te geven door middel van verdiepende sessies.

4. Platform Sociaal Domein en onder andere Movisie, Vilans, Nederlands Jeugd Instituut, Platform 31, en werkplaatsen sociaal domein

Het Platform Sociaal Domein is een interbestuurlijk knooppunt ('ontwarpunt') als 'netwerk van netwerken' met als doel om van elkaar te leren en de uitvoeringskracht van gemeenten te versterken in de aanpak van maatschappelijke opgaven sociaal domein. Het Platform Sociaal Domein faciliteert daarbij de duurzame interbestuurlijke samenwerking tussen rijk & gemeenten, en diens samenwerking met ketenpartners en kennisinstellingen op regionaal en landelijk niveau.

Samen met de regio-adviseurs identificeren we specifieke lokale en regionale kennisbehoeftes. We bouwen voort op bestaande, maar ad hoc georganiseerde, samenwerkingen tussen individuele VNG-collega's en de kennisinstellingen. We versterken de benodigde verbindingen, en betrekken tevens financiers van onderzoek.

Thema's kennisagenda

2023 – 2028

Op de volgende thema's en onderwerpen wil de kennishub werken aan gezamenlijke vraagarticulatie en agendering van onderzoeksvragen. Op alle thema's die zijn opgenomen in onderstaand overzicht zijn inmiddels samenwerkingsvormen ontstaan – maar ze zijn lang niet allemaal in hetzelfde stadium van ontwikkeling. De samenwerkingsvormen hebben bovendien een organisch karakter: afhankelijk van wat er nodig is om een thema of onderwerp verder te brengen (of af te bouwen), schakelen we de meest relevante deskundigen, bestuurders en/of professionals in.

Thema 1: Gezonde leefomgeving

Een gezonde leefomgeving is een thema dat steeds meer gemeenten bezighoudt. We zien lokale en regionale ambities op het gebied van gezondheid en leefomgeving, zowel in het sociale als ruimtelijke domein. Het is een breed thema waarop al veel onderzoek plaats vindt, bijvoorbeeld bij het RIVM, de WUR, de hogescholen, het PBL en de RVS. Concrete initiatieven en acties worden ondernomen op de volgende onderwerpen:

- **Voedsel, gezondheid, leefomgeving – pilot met Regieorgaan SIA**
- **Gezonde leefomgeving en landelijk gebied – thematafel met het RIVM**
- **Bodem en Ondergrond – kennisschakelpunt van PLeK**
- **Zeer Zorgwekkende stoffen – kennisschakelpunt van PLeK**
- **VTH (Vergunningen toezicht en handhaving) – kennisschakelpunt van PLeK**

Thema 2: Klimaat en energie

Klimaat en energie is een langjarig thema dat veel inzet van gemeenten, regio's en medeoverheden vergt. Klimaatverandering, teveel of te weinig water, de groeiende vraag naar energie, de wens voor een meer circulaire economie, staan inmiddels dagelijks in de krant. Gemeenten zien zich geconfronteerd met uiteenlopende gevolgen in allerlei dossiers. Gemeenten hebben een stap naar voren gezet om de grote opgaven rondom de energietransitie en de klimaatcrisis aan te pakken. Deze transitie is nog maar net begonnen en vraagt veel ondersteuning zowel in strategie als in uitvoering. Concrete initiatieven en acties worden ondernomen op de volgende onderwerpen:

- **Delta en water – pilot met Regieorgaan SIA**
- **Energietransitie en sociaal domein – pilot met Regieorgaan SIA**
- **Circulaire economie – thematafel met het RIVM, G40 en Platform 31**
- **Klimaatadaptatie en energietransitie – thematafel met het RIVM**

Thema 3: Brede welvaart

Brede welvaart biedt gemeenten en regio's een integraal perspectief op het welzijn van bewoners en de gebieden waarin zij leven. Effectief beleid stuurt niet alleen op economische aspecten, maar houdt ook rekening met sociale en ecologische factoren. Steeds meer gemeenten willen hier mee aan de slag. Concrete initiatieven en acties worden ondernomen op de volgende onderwerpen:

- **Kansenongelijkheid en jeugd – met Platform Sociaal Domein, werkplaatsen sociaal domein, NRO**
- **Toekomstbestendige zorg – met Platform Sociaal Domein**
- **Bestaanszekerheid – met Platform Sociaal Domein, ZonMW, Movisie, SCP, Platform 31**
- **Woningbouw, woningbeleid, inrichting van Nederland – met het PBL**

Thema 4: Digitalisering

Het belang van data voor gemeenten wordt steeds groter. Goed gebruik van data zorgt ervoor dat de ambities op maatschappelijke opgaven als woningbouw en klimaat beter en gericht uitgevoerd kunnen worden. De maatschappelijke winst kan dus groot zijn. Om de taken in samenhang op te pakken, zijn niet alleen veel gegevens nodig, maar ook betrouwbare gegevensuitwisseling. Concrete initiatieven en acties worden ondernomen op de volgende onderwerpen:

- **Digitale Veiligheid – traject Kato Vierbergen (VNG)**
- **Datastrategie – traject Berend Alberts-de Gier (VNG)**

Thema 5: Lokale Democratie

Vernieuwende vormen van democratie helpen gemeenten om voor al hun inwoners een krachtige lokale overheid te zijn die concreet bijdraagt aan de oplossing van maatschappelijke problemen. Leefbaarheid en veiligheid verdienen daarbij aandacht. Het gaat dan om de samenhang tussen zaken als wonen, werk, onderwijs en zorg. Concrete initiatieven en acties worden ondernomen op de volgende onderwerpen:

- **Leefbaarheid en veiligheid – pilot met Regieorgaan SIA**
- **Versterking lokale democratie – pilot met Regieorgaan SIA (WRR, Montesquieu instituut, lectoraat Mind the gap)**

**Vereniging van
Nederlandse
Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

mei 2023

[vng.nl](https://www.vng.nl)